

**CHET EL ADABIYOTINING O'ZBEK BOLALAR ADABIYOTIDA
TUTGAN O'RNI**

Ibrahimova Sumbula Xudoynazarovna

Surxondaryo viloyati Termiz shahri

*Termiz Davlat Pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim fakulteti Boshlang'ich
ta'lim yo'nalishi 4-kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqola chet el adabiyotining o'zbek bolalar adabiyotidagi o'rni va ahamiyati haqida. Adabiyot bu insonni aqliy va ruhiy rivojlantiruvchi vositadir.*

Kalit so'zlar: *adabiyot, bolalar adabiyoti, chet el adabiyoti, sharq adabiyoti, vosita, she'riyat, ertak.*

Bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyati —bolalar adabiyoti o'zgaruvchan hodisa bo'lib, u kitobxon yoshi, tarixiy davr va ijtimoiy muhit bilan bevosita bog'liq. Kitobxon yoshini hisobga olish bolalar adabiyotining eng asosiy xususiyatlaridandir. Bolalar adabiyotining yana bir xususiyati uning harakatga boyligidir. Bundan bolalar adabiyotida syujetga bo'lgan talab ham kelib chiqadi. U voqealarning tezkor, qiziqarli, fantaziyaga, yumorga boy ravishda yechilishini talab qiladi. O'zbek bolalar adabiyoti jahon bolalar adabiyotining ilg'or an'analari ta'sirida rivojlandi. Jahon bolalar adabiyotining nodir namunalari o'zbek tiliga tarjima qilindi. Ular sirasiga kiruvchi "Gulliverning sayohatlari" (J. Svift), "Robinzon Kruzo" (D. Defo), "Tom tog'aning kulbasi" (BicherStou), "So'na" (E. Voynich) kabi jahon adabiyotining nodir asarlari o'zbek bolalarning ham sevib mutolaa qiladigan asarlari bo'lib kelmoqda.

Sharq adabiyoti eng yaxshi namunalarini arab, fors tilidan tarjima qilish bolalar adabiyoti tarjimachiligidagi bir yo'nalish bo'lsa, G'arb adabiyoti, xususan rus adabiyoti namunalarini o'zbekchalashtirish ikkinchi yo'nalishni tashkil etdi. I. A. Krilov masallari, A. S. Pushkinning "Baliqchi va baliq haqid aertak" asari,

K. D. Ushinskiy hamda L.N. Tolstoyning bir qancha hikoya, ertaklari va boshqa ayni shu davrda tarjima qilinib, yangi usuldagi maktablar alifbo va o'qish kitoblariga kiritildi. Ijodkorlar tarjima vositasida realistik bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlarini yanada mukammal egalladilar, bolalar uchun yozuvchi adiblar guruhi shakllandi. XX asrning 20-30-yillarida Hamid Olimjon, G'afur G'ulom, G'ayratiy, Shokir Sulaymon, Ilyos Muslim, Gulom Zafariy, Ayniy, Elbek, Zafar Diyor, Sulton Jo'ra, Quadrat Hikmat, Quddus Muhammadiy, Shukur Sa'dulla, Hakim Nazir, Po'lat Mo'min va boshqa ijodkorlarning asarlari o'zbek bolalar adabiyotining rivojlanishida, maxsus adabiyot sifatida shakllanishida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. O'zbek bolalar adabiyotida ayniqsa, adabiy ertak janri rivojlandi. Hamid Olimjonning "Oygul va Baxtiyor", "Semurg' yoki Parizod va Bunyod", Mirtemirning "Ajdar", Shukur Sa'dullaning "Uch ayiq", "Ayyor chumchuq", Zafar Diyorning "Yangi ertak", "Toshxon bilan Moshxon", "Tulkining hiylasi", Sulton Jo'raning "Zangori gilam" va "Qaldirg'och" singari adabiy ertaklari xalq og'zaki ijodi an'analari asosida yaratilgan, shakl va mazmun jihatdan puxta badiiy asarlar sirasiga kiradi. Mustaqil mamlakatimizda kattalar adabiyotining ajralmas bir bo'lagi bo'lgan bolalar adabiyotining rivojlanishi, har tomonlama boyib borishida tarjima asarlarining o'rni, ahamiyati katta. Negaki, tarjima asarlarini o'qigan har bir yosh kitobxonning dunyo haqidagi fikri, tasavvuri boyib, o'sha xalqning yashash sharoitlari, urf-odatlari, mehnatlari, orzu-intilishlari bilan oshno bo'ladilar. Asrlar osha xuddi ertak kabi eldan elga, tildan tilga o'tib, dillarni yashnatib yurgan "Qizil Shapkacha"(Sh. Perro), "Robinson Kruzo" (D. Defo), "Gulliverning sayohatlari" (J. Svift), "Dyumchaxon" (H. Andersen), "Oltin baliq" (A. S. Pushkin), "Tom Soyerning boshidan kechirganlari", "Shahzoda va gado" (M. Tven), "Kapitan Grant bolalari", "Ostin-ustin" (S. J. Vern), "Don Kixot" (J. Servantes) kabi asarlar yosh qalblarning olamga nisbatan qiziqishlarini jo'sh urdirib yuboradi. XX asrda yaratilgan "Maugli" (R. Kipling), "Kichkina Shahzoda" (A. De Sent –Ekzyuperi), "Katta va kichik Karlson" (A. Lindgren), "Toshkent –non shahri" (A. Neverov), "Vinni Pux" (Aln), "Ahmoq sichqoncha haqida ertak" (S. Marshak), "Uch baqaloq" (Y. Olesha), "Quvnoq japbaqlar"

(B. Kerboboyev), “Doktor Aybolit” (K. Chukovskiy), “Temur va uning komandasi” (A. Gaydar), “Chipollinoning sarguzashtlari” (J. Rodari), “Styopa amaki” (S. Mixalkov), “Kim bo‘lsam ekan?” (V. Mayakovskiy), “Bilmasvoy quyosh shahrida” (N. Nosov) singari olam kezib yurgan asarlar o‘zbek kitobxon bolalarida katta taassurot qoldirmoqda. Maktab darsliklarida keltirilgan Jonni Rodari, Hans Kristian Andersen, Ezop, Jonatan Svift kabi bir qator jahon adabiyoti yozuvchilari asarlarini o‘quvchilar sevib mutolaa qiladilar. Ushbu yozuvchilarning asarlari bolalarga har tomonlama ta’lim va tarbiya berishga qodir bo‘lgan noyob asarlar desak yanglishmagan bo‘lamiz. Jahon adabiyotining o‘zbek adabiyotidagi o‘rni va ahamiyati beqiyosdir. Chunki jahon adabiyoti bolalarning fikrlashini rivojlantiradi, ularni har tomonlama rivojlanishlariga turtki va omil bo‘ladi. Masalan Aka-uka Grimmlarning qaysi asarini olmag, hammasida ham, eng avvalo, mehnatkashlik, mehnatga muhabbat g‘oyasi yotadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Mirzayev I.K, Muhiddinova B., Ro‘zmonova R. O‘zbek adabiyotini o‘qitish metodikasi. –Samarqand, SamDU, 2019

M.Qodirov, H.Ne‘matov, M.Abduraimova, R.Sayfullayeva, B.Mengliyev Ona tili. Umumiy orta ta’lim maktablarining 8-sinfi uchun darslik. -T.: Cho‘lpon nomidagi NMIU. 2019.

G‘.Hamroyev. Umumiy orta ta’lim tizimida fonetikaga doir o‘quv materiallarining metodik ta’minotini takomillashtirish. PhD dissertatsiyasi. – Samarqand-2019.

Kazadayev, A., Sharopov, B., Hakimov, S., Umarov, I., Muxtoraliyeva, M., Dadaxanov, F., Abdunazarov, A. (2022).